

„În Maieru, am trăit cele mai frumoase și mai fericite zile ale vieții mele“

Liviu Rebreanu

CUIBUL VISURILOR

Director fondator: SEVER URSA

PUBLICAȚIE EDITATĂ DE CONSILIUL LOCAL MAIERU

ANUL XXV Nr.2 (142) *** MARTIE 2021 *** 8 PAGINI ***

Versul cununei

„Trecui patru ani și-o lună
Decând n-am fost la cunună,
Nici n'am avut voie bună!
Trecui valea și o punte
Până la gazda de frunte.
Trecui puntea și o vale
Până la gazda cea mare.
Trecui valea și un pod
Până la gazda din loc.
Să trăiești gazdă de loc
Cu opincile de porc,
Cu ață de motoc,
Să-ți iasă părul prin clop
Și spatele prin cojoc.
Și Dumneata găzdoaie
Cu opinci de oaie,
Și cu buzele drâmboaie.
Să trăiești ca și-o grofoaie.
Bună sara, bună sara,
Domn de țară,
N'ați ieșit cu plosc'-afară
Înaintea cununii!
Ori v'ați temut că n'om veni?
Mai demult am fi venit
Dar ne-a fost grâu-ncâlcit
Și drumul ne pisocit¹⁾
Ne-am purtat și l-am gătit
Și cu apă ni-o stropit.
Mai demult am fi plecat
Dar ne-o fost grâul picat
Și drumul nepisocat;
Ne-am purtat și ne-am gătat
Și cu apă ni-o udat.
– Când de-acasă am plecat
Gazd'-așa s'o lăudat,
Că are curte de peatră,
Bată-și Frâncii, caii-și bată,
În curte să nu străbată.
Noi cu Frâncii ne-am bătut
Și'n curte am străbătut,
Câtinel pe lângă poartă
Cu cununa ca și-o roată,
Câtinel pe lângă prag
Cu cununa ca și-un steag.
– Când de-acasă am plecat
Gazd'-așa s'o lăudat
Că are curte șindilită
Și-i cu jupi²⁾ acoperită,
Și când am intrat în tindă,
Ne-o picat jupcii pe cap,
Și când am intrat în casă
Ne-o picat jupcii pe masă.

– Când de-acasă am plecat
Gazd'-așa s'o lăudat,
Că are-un voinic,
Tânăr și frumos,
Să iee cununa jos.
Voinicul știm că-l aveți,
Dar acasă nu-l țineți,
Că grâu roș i-ați măsurat
Și la moară l-ați mânat.
Dar morariul nu-i acasă,
Că-i dus în pădure
A paște căpșune,
Numai morărița,
Meșterița,
A făcut cioc-poc,
Și-o venit moara la loc
Și-o turnat grâu roș
În coș
Și din coș a căzut pe piatră,
Din piatră în covată,
Trei tărăță și-o fărînă
Pân'-a fost covata plină.
Și de-acolo l-a luat
Și l-a dat
La trei socăcițe alese,
De la Țarigrad trimese.
Una cără,
Una frământă,
Una în cuptor băgă
Una mai loatră
A luat o lopată
Și-a băgat pita sub vatră,
Să se coacă dup'-olaltă.
Una a luat un sucitor
Și-o băgat pita-n cuptor,
C-a zis, c-o face pită bună
S-o deie fetelor la cunună.
Una a făcut un colac,
Mândru și frumos,
Scrisă-i fața lui Hristos.
De rumpeți colacu 'n două
Jumătate ni-l dați nouă,
De rumpeți colacu 'n tri
Cu aceea ni-ți găci.
– Când de-acasă am plecat
Gazda așa s'o lăudat,
Când cu cununa vom veni
O ferie de vin vom găsi.
Căci și dintru'n păhar aș bea
Pentru osteneala mea.
De-ar fi unul de vin,
Cât de plin.
Și unul de holircă
N'aș mai zice nimică,
Și unul de vinars
Să-mi treacă de năcaz.
Cu cununa am venit,

¹⁾ neprunduit

²⁾ tului de cucuruz”

(continuare în pag. 2)

Cununa măiereană

– la 102 ani de la publicare, Iulie 1919 –

Preotul greco-catolic Gavril Bichigean (1891-1948) și-a făcut studiile la Năsăud și Gherla (1911-1915). În 1917 s-a căsătorit cu Livia Ilieșiu, cu rădăcini măiere, iar între 1918 și 1921 a păstorit în această localitate, ocazie cu care a cules multe colinde din Maieru și din Ținutul Năsăudului cuprinse în volumul *Colinde dintr-un colț de graniță* (Năsăud, 1942). A fost membru al Societății literare "Virtus Romana Rediviva" și vicepreședinte al Despărțământului Năsăud al societății ASTRA.

În bogata sa activitate pe tărâm cultural și religios – după cum rezultă din *Nota biografică* la arhive BN-F-00124– a cules și a publicat *Bocete și descânțece din ținutul Năsăudului* (în colaborare cu Ion Tomuța, Bistrița, 1936; ediția a II-a, Timișoara, 1947); a mai publicat *Cărți sacre* (Lugoj, 1926), *Sărbători băbești* (Lugoj, 1926), *Chipul literar al preotului în opera părintelui Ion Agârbiceanu* (Bistrița, 1936).

Amintim faptul că fratele său mai mare, renumitul profesor de latină, greacă veche și franceză de la liceul năsăudean, Vasile Bichigean (1880-1950), cunoscător a 12 limbi străine, este primul care a tradus din greaca veche *Statul (Republica) lui Platon* (București, 1923; pentru mai multe amănunte vezi și Teodor Tanco, *Dicționar literar (1639-1997) al jud. Bistrița-Năsăud*, Editura *Virtus Romana Rediviva*, Cluj-Napoca, pp. 70-72).

Printre producțiile folclorice adunate din Maieru de către Gavril Bichigean se numără și întâia variantă a *Cununii*, publicată în *Unirea Poporului* din Blaj (anul XXIX, nr. 159, din 31 iulie 1919), culeasă de la Măriuca Leonte și înserată la rubrica *DELA SECERIS*, sub titlul *Versul cununei*, cu următoarea notă: „După isprăvitul seceratului la un om cu stare mai bună, o fată mai isteată, având pe cap o cunună de spice, îl întâmpină, acasă, pe stăpân cu urarea de mai sus”. Această variantă o reproducem și noi în ortografia și punctuația vremii.

Icu Crăciun

Gavril Bichigean – notă biografică

S-a născut la data de 14 aprilie 1891 în localitatea Năsăud, județul Bistrița-Năsăud. A urmat cursurile Gimnaziului superior românesc fundațional din Năsăud, pe care îl absolvă în 1910. În toți anii de școală s-a remarcat la învățătură dar și ca membru al Societății literare "Virtus Romana Rediviva". Între anii 1911-1915 urmează studiile teologice la Gherla. S-a căsătorit în 1917 cu Livia Ilieșiu și, începând cu luna februarie a anului 1918, a devenit preot în Maieru, unde a slujit până în 1920, când a fost transferat la Romuli. Aici a profesat până în 1927, când a fost transferat la Năsăud, unde a parcurs treptele ierarhiei ecleziastice până la cea de protopop. A fost vicepreședinte al Despărțământului Năsăud al Astrei. În paralel a lucrat și în comisia de cenzori a celei mai însemnate bănci din Năsăud - Aurora, cât și ca vicepreședinte și președinte al Cooperativei de consum din Năsăud. S-a stins din viață la 19 februarie 1948, la Năsăud. A debutat în presă cu disertația „Basmе și scriitori de basme române” în „Musa Someșană” din anul 1908-1909. A colaborat la publicațiile: „Săptămâna” (Bistrița), „Vatra” (Năsăud), „Solia satelor” (Cluj), „Comoara satelor” (Blaj), „Isvorașul” (Bistrița-Mehedinți), ș.a. Opera: „Cărți sacre”, Lugoj, 1926; „Sărbători băbești”, Lugoj, 1926; „Chipul literar al preotului în opera părintelui Ion Agârbiceanu”, Bistrița, 1936; „Bocete și descânțece din ținutul Năsăudului” (în colaborare cu Ion Tomuța), Bistrița, 1936, ediția a II-a, Timișoara, 1947; „Colinde dintr-un colț de graniță”, Năsăud, 1942.

Nota biografică din arhive BN-F-00124:
<http://cautare-cj.arhivelenationale.ro/cautare-cj/detail.aspx?ID=70940>

În primăvara acestui an, de 8 martie, d-l profesor SEVER URSA, directorul fondator al revistei „Cuibul visurilor”, a împlinit o frumoasă vârstă. Îi dorim multă sănătate și multe bucurii alături de toți cei dragi sufletului domniei sale.

LA MULȚI ANI!

REDAȚIA

Versul cununei

(continuare din pag. 1)

„Dar vinul nu l-am găsit.
Cu cununa am intrat în casă
Dar vinarsul nu-i pe masă.
– Când de-acasă am plecat
Gazda așa s'o lăudat,
Că are un car cu patru boi
Și-o turmă mare de oi
Și păcurari câte doi
Și-un lădoi de taleri noi,
Și ne-o da și nouă doi,
La fată pentru cunună
Și mie pentru minciună.
Noi cununa nu vom da,
Până ce nu-ți arăta,
Țiganul cu cetera,
Blidul cu plăcinta,
Plosca cu holirca.
Cununa n-'om pune-o-'ngrindă,
Până'-om vedea joc în tindă.
Cununa n-'om pune-o pe masă

Pân' om vedea joc în casă.
Și pe lângă ceteraș
Lavr'o zece melași,
Să ne'nvârtă pe sub mână,
C-așa-i la noi la cunună.
Să ne învârtă tot rotiță
Ca-'șa-i la noi la fetițe.
– Când de-casă am plecat
Gazda așa s'o lăudat
Că are un voinic,
Tânăr și frumos
Și-o lua cununa jos.
Voinicul dacă-l aveți
Tare mult nu ni-l țineți,
Că-i copila tinerea,
Și-i cununa cam grea
Și nu o poate ținea.
Și nu ni-l dați de la ușă
Să fie cu gușă,
Nici dela pat
Să fie colțat.

Ni-l dați de la părete
Să ne fie drag la tăte,
Și ni-l dați de lângă prag
Să ne fie tare drag.

(După asta, fata închină feciorului care-i
ia cununa de pe cap):

Să trăiești bade badiță,
Că-ți închină o copiliță,
Cu mâneci albe pestrițe,
Care înfloare florile
Și pornește morile,
Coace grâul pe răcoare,
Și pologul fărăs oare.
Voie bună Dumitale
Ia'ți închin cu-acest păhar
Dumnezeu cu mare dar
Ia'ți închin cu astă mână,
Dumnezeu cu voie bună.

(Auzită de la Măriuca Leonte din Maieru)
Gavril Bichigean, preot.”

Întâia variantă a Cununii, publicată în *Unirea Poporului din Blaj* (anul XXIX, nr. 159, din 31 iulie 1919)

Fost-am și eu părtaș la Sărbătoarea Cununii măierene

În vremea copilăriei mele *Cununa măiereană* era o sărbătoare la vremea secerișului. Și noi – familia mea, vreau să spun – arám și semănám grâu *La Runc*, pe locul înșorit situat spre vârful *Măgurii* din Jos, în fața satului Poiana Ilvei.

Țin minte că într-o vară, pe înserat – pe vremea când încă nu eram intrat la școală (1956-1958) – auzind mama *cânteca cununii* venind din sus-ul satului a luat cofa de apă de pe laița din tindă, m-a luat ferm de mână și – cuprinsă oarecum de un fior mistic-religios – a ieșit degrabă la poartă să ude cununa. Spre mirarea mea am văzut-o pe mama repezindu-se cu cofa să ude ceva ce părea fi o cunună din spice de grâu și care era purtată pe cap de o fată din alaiul cununii. Fata purtătoare de cunună rotindu-se apoi repede pe loc împrăștia apa din spicele cununii peste fetele și feciorii din

alai asemenea apei stropite de preot cu stebila de busuioc.

Astăzi nu se mai seamănă grâul pe pe fețele înșorite ale măgurilor din Ardeal și nici nu se mai “țin” boii de arat, dar știu – după ce am stat de vorbă cu Badea Hironim, fierarul-ucenic măierean din acei ani – că se potcoveau în stativele fierarilor măiereni cam 400 – 500 de perechi de boi la vremea aratului.

Nemaisemănându-se grâu la Maieru, sărbătoarea s-a mutat, ca să spunem așa, în Muzeul *Cuibul visurilor* și pe scena ansamblului folcloric *Cununa Maierului* – ansamblu fondat în 1960 de către dl. Prof. Sever Ursa, director fondator al Revistei *Cuibul visurilor*.

Claca de secerat la Maieru – având și sensul unei forme de întrajutorare la munci specifice (claca de tors, claca de desfăcat mălaiul etc.) – se petrecea în două registre sau cadre socio-culturale. Primul cadru ținea de seceratul propriu-zis al holdei într-un loc anume începea cu ritualul împletirii cununii și cu plecarea alaiului spre casa gazdei. Acestui cadru îi era consacrat – sub numele de *cânteca cununii* – un vers unic (dial. vreș) și o melodie unică și întreaga procesiune avea atributele unei sărbători arhaice în care subzistă și se manifestă credințe magico-religioase venind spre noi din negura vremilor, asemenea altor tradiții precum *Cântecul buhașului* sau *Mă luai, luai...*, *Focul de Sâmedru*, *Cununița de Sânziene* etc.

Elisabeta Moldoveanu în *Cântecele de seceriș ale poporului român*, Ed. Academiei, 2000, p. 151 ne dă următoarele informații despre cununa Năsăudului:

"De la holda secerată și până la casa gospodarului, se cântă, la vremea respectivă, aceeași melodie, unica melodie, situație identică cu melodiile tuturor tipurilor.

Există însă două excepții în două sate diferite, din zona Bistrița-Năsăud, și anume: Maieru și Ilva Mare, unde au fost culese, de cercetători diferiți, de la informatoarele diferite, melodii consacrate aducerii cununii, clasificate unele în Tipul al II-lea și altele în Tipul al IV-lea. Astfel, în localitatea Maieru au fost înregistrate cinci variante clasificate în Tipul al II-lea (nr. 85, 100, 108, 109, 110) de la cântărețe diferite și încă două variante de la aceeași cântăreță tot în Tipul al II-lea (nr. 108, 109). În localitatea Ilva Mare a fost culeasă o melodie clasificată în Tipul al II-lea (nr. 81) și o altă melodie clasificată în Tipul IV-lea (nr. 186).

Așadar, în aceeași localitate au fost auzite amândouă tipurile: al II-lea și al IV-lea. Dar două dintre cântărețe – una de 50 de ani, din localitatea Maieru, și cealaltă de 22 de ani, din Ilva Mare, au cântat amândouă melodiile, și cea al Tipului al II-lea (nr. 110, 81), și cea al Tipului al IV-lea „de strigat” (nr. 187, 186), numai în această succesiune, nedetașate una de cealaltă, convinge fiind că procedează canonic. Una dintre ele, cea din Ilva Mare, a trecut chiar fără întrerupere de la o melodie la cealaltă (de la nr. 81 la nr. 186)."

Dimineața ne-am sculat
Și pe obraz ne-am spălat,
Lu' Dumnezeu ne-am rugat,
Poale albe-am suflecat,
Săcera-n mân-am luat
Și la hold-am alergat,
Mare hold-am săcerat.

Holda ca păretili,
Săcerat-o fetili.
Cununa de unde vini,
Multe clăi or pune mâne;
Cununa de unde pleacă,
Multe cară mâne-ncarcă.

(continuare în pag. 3)

Viluț Cărbune

1. O fată poartă cununa.

(Rev. de Etnografie și Folclor 6-1964, p. 623)

Fost-am și eu părtaș la Sărbătoarea Cununii măierene

(continuare din pag. 2)

C-așa-i rându' fetelor,
Ca și rându' merelor:
Cân' îs mere mănunțele,
Șăd pe crângi înșirățele.
Dacă prind a se mări,
Iele prind a se răi.

(Șanț, 1935, apud E. Moldoveanu, p. 94)

Și tot E. Moldoveanu Nistor - de data aceasta în studiul *Cununa, sărbătoarea secerișului. Căntece de seceriș din ținutul Năsăud-Transilvania*, apărut în „Revista de etnografie și folclor” 9 (1964), nr. 6, p. 623 - ne spune:

"Cununa se face numai din spice de grâu curat. Dacă stăpânul lanului, dintr-un motiv sau altul a semănat numai orz sau ovăz, renunță la împlinirea obiceiului sau împrumută grâu pentru cunună din vecini.

Cununa de grâu este purtată de „fete mari”, caste. „Cununa o poartă o fată curată, tânără, iar cind o ia, o ia un băiat tânăr curat” (Inf. Strugariu Tiroana, Parva – Năsăud, 1958)."

Odată ajunși la casa gazdei cadrul ritualic se încheie cu luarea cununii de către un fecior curat de pe capul fetei care a purtat cununa, cf.:

"Feciorul sărută fata, ia cununa și o dă gazdei, care o așază pe masă, [și] apoi la loc de cinste — la icoană sau în grinda casei, după cum am mai amintit — unde este păstrată până la primăvara următoare, când boabele de grâu din cunună sunt amestecate

cu grâul ce urmează să fie însămânțat." (E. Moldoveanu, *Căntecele...*, p.45).

Dacă vrem să ne lămurim asupra semnificației și vechimii acestei tradiții trebuie să începem prin a-l cita pe Dimitrie Cantemir, care în *Descrierea Moldovei* (1714-1716) — cu titlu de dojană privind tradițiile și obiceiurile norodului — spune că : "norodul — și la noi în Moldova, ca și în alte țări pe care știința nu le-a luminat încă — este foarte plecat spre eres și încă nu s-a curățat desăvârșit de necurăția cea veche, încât se mai închină și acuma în poezii și căntece, la nunți, îngropăciuni și alte întâmplări știute, la câțiva zei necunoscuți și care se vede că se trag din idolii cei vechi ai dacilor.". Enumerând apoi și *Drăgaica* între zeii cei vechi, spune despre această sărbătoare următoarele:

"După cum se vede, prin ea o înțeleg pe Ceres (subl. mea CV). Căci în acea vreme a anului când încep să se coacă semănăturile, toate fetele țăranilor din satele învecinate se adună și o aleg pe cea mai frumoasă dintre ele, căreia îi dau numele de Drăgaica. O petrec pe ogoare cu mare alai, o găsesc cu o cunună împletită din spice (subl. mea CV) și cu multe basmale colorate și-i pun în mâini cheile de la jitnițe. Drăgaica aceasta împodobită în acest chip se întoarce de la câmp spre casă cu mâinile întinse și cu basmalele fluturând în vânt, de parcă ar zbura, și cutreieră toate satele din care s-a adunat lume s-o petreacă cântând și jucând laolaltă cu toate tovarășele ei de joc, care o numesc foarte des soră și mai-marealor în căntecele alcătuite cu destulă iscusință. Fetele din Moldova doresc din toată inima să aibă parte de această cinstită sătească, deși în căntecele lor spun mereu, după datină, că fata care a întruchipat Drăgaica nu se poate mărita decât abia după trei ani." (D. Cantemir, *Descrierea Moldovei*, Ed Litera, 2001, p International, pp. 198-199).

Partea a doua a *Cununii grâului* se desfășoară în registru laic de voie bună și de petrecere sau de libov. Prin libov și prin a se libovi se înțelege la Maieru faptul de a petrece frumos timpul în compania altor persoane, bunăoară la nunți,

botezuri și sărbători tradiționale. Este ușor de aici să vedem legătura între libov și numele "libovnică" rostit azi *ibovnică*. Versul care însoțește petrecerea de cunună la Maieru numele de *descânteca cununii* cf:

"Monologul versificat, care se rostește la intrarea cu cununa în casa gospodarului, în partea de nord-est a Transilvaniei, cu precădere în zona Bistriței-Năsăud, se numește „tarostea”, „descânteca”, „alduitul” câteodată chiar „minciuna” cununii." (E. Moldoveanu, *Căntecele...*, p. 96).

"Acesta este un monolog în care se povestesc gazdei pătaniile petrecute de la holda până aici, împletite cu întâmplări împrumutate din basm. Apoi se adresează cuvinte de laudă gazdei care s-a învrednicit să îplinească aceasta sărbătoare și i se cer daruri pentru osteneala secerătorilor — anume mâncare și prilej de joc. În descântecul sau tarostea cununii — text poetic recitat de o femeie din alai — pe lângă diverse episoade și descrierea unor întâmplări fictive, către sfârșit se cere ceremonios un tânăr pentru a lua cununa de pe capul fecioarei." (E. Moldoveanu Nistor, *Cununa...*, p. 625).

Întreaga procesiune a cununii se încheie — doar în variantele năsăudene, am constata eu! — cu urarea fetei purtătoare a cununii — o urare enigmatică aș spune eu, pentru că exprimă principiul maternal al Ființării — în versurile:

Să trăiești bade badiță,
Că-ți închină o copiliță,
Cu mâni albe peștrițe(?),
Care înfloare florile
Și pornește morile,
Coace grâul pe răcoare,
Și pologul fără soare.
Voie bună Dumitale.

Versul *Descânteca cununii* astfel cum a fost publicat prima oară în iulie 1919 este preluat editat și republicat aici de Icu Crăciun, la 102 ani de la prima apariție.

Mai trebuie precizat că acest text nu-i era cunoscut și nu figurează în *Bibliografia Elisabetei Moldoveanu*. Apare, în schimb, la *Bibliografia lucrării "Bichigean, Gavril, Gogea sau cântarea cununii la sfârșit de secerat"*, în „Comoara satelor”, 4. 1926, nr. 5-6" — aceasta fiind o versiune culeasă de Gavril Bichigean din Feldru și publicată sub titlul de mai sus în anul 1926.

3. Tinerii udă cununa.

(Rev. de Etnografie si Folclor 6-1964, p. 625)

Vilut Cărbune

Rebreniana

Cum este văzut Liviu Rebreanu de contemporanii săi

Sunt trecute în revistă pe scurt, aprecierile celor care l-au cunoscut îndeaproape pe Rebreanu începând cu E. Lovinescu, T. Vianu, Camil Petrescu, Cicerone Teodorescu ș. a. Câteva date preliminare asupra portretului scriitorului sunt conturate încă din prefața de E. Lovinescu, O. Han, Al. Cernea-Rădulescu, Vasile Tițescu, Camil Petrescu, Gr. Sălceanu care au văzut nu numai chipul, ci și sufletul lui Rebreanu. Și acesta a avut în prietenia acestora încredere și a crezut în demnitate și muncă.

Vom desprinde de la fiecare trăsăturile esențiale ale lui Rebreanu pentru a ne face în final o părere argumentată asupra personalității complexe a marelui romancier. Toate acestea fiind cuprinse în volumul „Amintiri despre Liviu Rebreanu”, Text ales și stabilit, antologie și prefață intitulată „Liviu Rebreanu în amintirile contemporanilor” de Ion Popescu-Sireteanu, Ed. Junimea, Iași, 1985. Cartea se deschide cu un motto semnificativ: „A dat vieții o operă și operei o viață” (Tudor Vianu).

Camil Baltazar — creionează portretul marelui Rebreanu astfel:

„Afectuos, cu privirile albastre, calde, uneori duioase, ca și inima sa, săritor la nevoie, prieten trainic și devotat, mai ales, pentru tinerii începători. Nu era invidios, ranchiunos sau meschin, ci modest și reținut în aprecierile despre confracți.” Ca președinte al Societății

(continuare în pag. 4)

Iacob Naroș

Rebreniana**Cum este văzut Liviu Rebreanu de contemporanii săi**

(continuare din pag. 3)

Scriitorilor Români a fondat Casa Scriitorilor, a avut grijă de artiști și reporteri, ca director al Teatrului Național din București. Alte calități: justițiar, sobru, rareori zâmbea („un zâmbet larg de om neforțat, în care se vedea firea sinceră, nestăvilită, înconjurat de capul nins neverosimil de albeața imaculată a părului.”). Ca și Dostoievski sau Balzac, Rebreanu lucra noaptea cu o intensitate a trudei impuse până la durere și jertfă: „Fața îi era de paloare accentuată de parcă în efortul nemăsurat de a transpune pe hârtia albă din față slova chinată de frământarea lăuntrică tot sângele îi pierise din obraji (...) ședea încovoiat și scria cu imensă, colosală trudă, de parcă și-ar fi dat într-adevăr acolo... tot sângele picătură cu picătură.” (Camil Baltazar, *Contemporan cu ei*, EPL, 1963, p. 129).

Al. Cerna-Rădulescu – în „Nostalgia eticului: Liviu Rebreanu” – îl vede pe scriitor astfel:

„Un bărbat masiv, ca un gladiator, drept ca o statuie antică, lat în umeri, cu grumaz puternic greu de încovoiat, cu privirea senină a unor ochi albaștri în care rareori se aprindeau bucurii sau întristări, cu capul semeț, aureolat de argintul nins prea devreme în părul ce lăsa să cadă peste fruntea vastă o șuviță răzvrătită tinerește, în contrast fermecător cu întreaga-i ținută, impunătoare și puțin distantă.”

Oscar Han, sculptor – în „Liviu Rebreanu” - îl descrie și mai bine după aspectul exterior:

„Era un bărbat înalt, athletic, aproape de o construcție statuară, bine proporționat, cu un cap mic, bine fixat pe umeri, înalt și mușchiulos, fără să reprezinte o forță fizică. Torsul era foarte bine distribuit pe picioarele lungi, care dădeau figurii un stil de eleganță. În mers capul legănat, pierdea din frumusețea statuară. Culoarea feței luminoasă, de un blond-plat, părul blond-închis, ochii mari, rotunzi, adânciți în orbite, gura mică, nasul proporționat. Toată figura lui avea ceva exotic, dar sănătos. În gesturi era cumpătat și mlădios, aproape moale. Omul era apropiat, blând, aproape tolerant, niciodată nu da semne de nerăbdare sau de supărare mai puternică. Părea cam îngăduitor și puțin blocat.”

Ion Th. Ilea vine cu amintiri despre badea Arsente Bachiş și soția sa, lelea Maria unde a stat în gazdă Rebreanu, pe strada Vidu Ion, peste podul Budacului, în Bistrița. Despre Liviu își amintește că masivitatea lui fizică contrasta teribil cu delicatețea lui sufletească, era blând, cu bun simț și de o superbă veracitate plus „tăceri și sobrietăți proprii țaranului român.”

Gavril Istrate în „Cum l-am cunoscut”, din revista („Cronica”, Iași, XX, 10 V 1974, nr.19, p. 4) ne reamintește despre Rebreanu și Nepos (Vărarea), ca ajutor de notar și Virginia Gherman pomenită și în romanul „Ion” cu numele de Grivase. Apoi Năsăudul cu Jidovița, fosta Tradam, Maieru, Salva, Lechința, Gargalău, Vireag. Alte evenimente: balul elevilor liceului năsăudean, Rahova și Grivița cele două localuri năsăudene precum și Iași.

Eugen Jebeleanu în „Liviu Rebreanu” adaugă elemente noi în portretul scriitorului: „Înalt, voinic, cu ochii de un azur palid, cu părul-i argintiu, care-ți sugera orice afară de bătrânețe. Surâsu-i era de copil mare, șagalnic și

îngăduitor, și un pic naiv”. Îi plăcea tinerețea spirituală, perseverența, seriozitatea.”

Eugen Lovinescu – în „Liviu Rebreanu” - conturează un portret substanțial de prin 1909:

„Un tânăr înalt, subțire ca un plop, de un blond fad, în culoarea vântului, cu gene albe, famelic și sfios ca un seminarist, fără personalitate și iradiere, cu o nuvelistică mediocră, dar om de litere. Criticul va aprecia „Ițic Ștrul, dezertor” și romanul „Ion”.

În *Memorii*, vol. II, Ed. *Scrisul românesc*, București, 1932, p. 42 scrie următoarele: „Blondul semnatar... nu te reținea prin nimic, nici prin scrisul său somnolent, nici prin persoana sa fără accent și cu preocupări pur utilitare... Era tipul secund „destinat unei confidențe unilaterale, fără obligația reciprocității, de o receptivitate neutră și complezență, de care au abuzat mulți... vag publicist, pururi în căutarea de combinații lucrative, himeric, boem.”

Ștefan Pavelescu – în „Liviu Rebreanu la Suceava” - aduce amănunte asupra conferinței de aici, din 19 mai 1936 și a primirii entuziaste din partea tinerilor care l-au purtat cu trăsura prin oraș.

Peltz I., în „Liviu Rebreanu la scara timpului” aduce câteva elemente noi despre Rebreanu: „Un tânăr înalt, bine legat, cu părul de culoarea spicului de grâu, cu ochii mari, albaștri și cu un aer zâmbitor.”

Fanny Liviu Rebreanu în „Anii de restriște - 1916-1918” ne dă relații despre Liviu: situația militară, dorința acestuia de a se face util, arestarea, fuga de sub escortă și drumul spre Iași. De asemenea, aflăm date despre geneza „Pădurii spânzuraților”, a „Răscoalei” și intrarea lui Rebreanu în Academia Română.

Puia Florica Rebreanu în „Amintiri” ne dezvăluie câteva din pasiunile lui Liviu: automobilul, cafeaua, fotografia, cartea, astronomia, călătoriile, cafeneaua, grădinaritul și florile, radioul, jurnalele, corespondența...

Grigore Sălceanu – în „Amintiri” completează portretul lui Rebreanu: „Era de o distincție rară, de o blândețe impresionantă, visător și delicat. Era călăuzit de ideea de a nu face nici un rău, nimănui.”

Vladimir Streinu în „Liviu Rebreanu, bunul confrate” își amintește despre Rebreanu că participa la cenaclul „Sburătorul” condus de E. Lovinescu, dar și la cel al lui M. Dragomirescu.

Ieronim Șerbu în „Cum a apărut revista „Discobolul”, Liviu Rebreanu – protectorul tinerilor” aduce alte precizări: „Rebreanu era foarte impunător, înalt, athletic, „tip de senator roman” (gazetarul francez Pierre Brisson în „Le Temps” l-a numit așa).

Cicerone Theodorescu în „Critica numărul unu – autocontrolul” întregeste portretul prin: „profilul și o statură impunătoare ca ale unui imperator roman”, cordial și adept al nemulțumirii de sine.

Doctor Vasile Tițescu în „L-am cunoscut pe Liviu Rebreanu” – căsătorit cu o rudă a familiei avocatului Ionel Rădulescu care era fratele soției lui Liviu și a soției lui M. Sorbul, aduce alte însușiri la portretul lui Rebreanu:

„Era un bărbat înalt, cu părul alb, în vârstă, blond, pieptănat cu o buclă pe fruntea senină, ochii albaștri, verzui, cu un zâmbet

luminos. Vorbea cu o voce caldă, ușor răgușită, liniștit, fără gesturi. Mergea cu pași mari, siguri, se îmbrăca îngrijit, de o eleganță naturală. Întreaga ținută arăta o deosebită distincție, care impunea respect. Comportarea lui față de oameni era aceea a unui om blând, bun, cu multă răbdare, avea multă simplitate în conversație, modest, timid, interiorizat, iubitor de natură, optimist, cumpătat, soț ideal. În final, se adaugă amănunte privind boala și sfârșitul lui Rebreanu.

Tudor Vianu în „Amintiri despre nopțile lui Rebreanu la masa de scris” – este văzut astfel: de statură înaltă, cu mâini mari, cu grumazul puternic, albit înainte de vreme, ochii albaștri, cam vitroși, cu fața depigmentată și palidă ostenită. „Când se arăta în lume, Rebreanu părea un om beat de muncă, ieșit parcă atunci din galeria unei mine sau din dogoarea marilor furnale.” Deși firea lui nu era deloc nesociabilă, se socotea dispensat de a oferi oamenilor mai mult decât le dăruise în nopțile lui de patimă scriitoricească, la masa de lucru, alături de bucătăria unde clocotea a douăzecea ceașcă de cafea a nopții, lângă robinetul sub care își punea din când în când fruntea înfierbântată. Acolo se desfășura oficiul lui esențial, încât oamenilor întâlniți în timpul zilei el nu se simțea îndatorat decât cu vorba lui rară, distrată, șovăitoare. Efortul expresiv al lui Rebreanu în convorbire cu prietenii și cunoscuții lui era atât de avar pentru că îi consacra în întregime operei lui vaste, adânci și exacte.”

„Figura lui părea sculptată într-o marmură pură, cu reflexe și iradiere delicate, cu o conștiință profesională riguroasă, plină de zel.” (din „Jurnal”, București, EPL, 1961, p. 27-30).

Criticul subliniază forța creatoare a lui Rebreanu, el fiind „întruchiparea unui om armonic, care nu-și plătește cu nicio tristețe superioritatea sa de creație.” (T. Vianu, „Rebreanu – om virgin de tristeți”, *Jurnal*, EPL, 1961, p. 29-30).

Perpessicius în *Lucaefărul*, nr.17, 1962, interviu legat de perioada „Mișcării literare” spune despre Rebreanu următoarele: „Când după un taifas și un schwartz la cafenea, o porneam spre căminuri, conducându-ne seniorii și-n strada Corăbiei, în fața casei lui, ne despărțeam de dânsul, știam că pentru Liviu Rebreanu noaptea de lucru de-abia începe.”

Într-o viitoare antologie sau reeditare a celei de față vor trebui adăugate multe alte asemenea amintiri de suflet din partea celor care l-au cunoscut îndeaproape pe marele Rebreanu, chiar dacă unii dintre ei n-au fost contemporani cu marele Rebreanu. Nu va putea să fie omisă părerea lui G. Călinescu:

„Ceea ce se citea îndată pe fața lui Rebreanu era bunătatea, sentimentalismul în forma lui cea mai sublimă. Un om excepțional de cinstit și de pur. Liviu Rebreanu trăise în umbra vârfurilor trecând de 2000 de metri, de aceea sufletul lui era înalt și plin de stele.” (Cf. „Un suflet înalt și plin de stele”, în „Contemporanul”, nr. 36, 1961).

Imaginea lui Rebreanu ca gazetar din fotografii se prezintă astfel:

„Un om grav, îmbrăcat în costume de

(continuare în pag. 5)

Iacob Naroș

Rebreniana**Cum este văzut Liviu Rebreanu de contemporanii săi***(continuare din pag. 4)*

culoare închisă, cu ștaif la guler (purtând totdeauna cravata așezată cu grijă), cu pălăria tare, de culoare neagră, vara pălărie de pai, chiar dacă poza în treacăt, la terasa Oteteleşanu, tânărul arborând abia uneori un zâmbet discret. Nu degeaba i se spunea „Neamțul”, poreclă ce nu pleca, doar de la părul blond, cu o fâșie alunecând mereu, spre dreapta frunții sau de la albastrul ochilor.” (Niculae Gheran, *Tânărul Rebrenu*, p. 22-23.)

Sandu Tudor în *Universalism românesc*, Cluj Napoca, 2013, „Ziua lui Rebrenu”, p. 181-182, în (*Credința*, An III, nr. 60, 28 noiembrie 1935) creionează un portret al vremii:

„O pereche de umeri voinici de tot, nebiruiți de vreme și vreo osteneală, cu părul foarte alb, de timpuriu, își poartă la o jumătate de veac, surâzător, copilărește, un obraz mare, în lumina cu ochii albaștri.

Liviu Rebrenu e un țaran uriaș, daco-roman, de peste munți, o măreție înaltă de om, care parcă s-a tocmit cu duhul să nu apună. Nu știu de ce pe Liviu Rebrenu nu-l văd în gând decât îmbrăcat cu un cămeșoi alb de tort aspru, cu chimir înalt și opinci întoarse și uriaș cât toată țărâna românească, scrisă în piatră pe Columna Traiană, de acum aproape două mii de ani.”

Ion Agârbiceanu, prin 1911, își amintește de Rebrenu din redacția

Luceafărului sibian: „... fruntea largă, purtată oarecum cu semeție. Vorbea rar, cu glas domol, învăluit... Nu descopeream nici un semn de neliniște la tânărul masiv din fața mea. Toată ființa lui radia încredere și hotărâre. Un fel de liniște grea, care părea să contrasteze cu tinerețea lui.” (Apud M. Zăciu, *Agârbiceanu*, EPL, 1963, p. 75).

Șerban Cioculescu în *Liviu Rebrenu – poetul Bucureștilor*, G.L., nr.15, 1963): „Acest rural, acest elementar, acest „baci ardelean” cu ochi mirați, bănuieț a te fi speriat văzând pe scenă tablouri orășanești...”

Ion Marin Sadoveanu în *Amintiri despre Rebrenu*, V. R., nr. 6-7, 1963)- „Avea un cult special pentru Shakespeare, despre care îmi spunea că e un gigant, un munte colosal, care poartă pe el toate climatele lumii și ale inimii omenești. Nu-l așeza alături decât de un alt mare creator, pe Lev Tolstoi, din care în pasiunea anilor în care l-a descoperit încercase să traducă.”

George Sbârcea în *Mărturii despre Rebrenu*, Tribuna, nr. 48, 1965 scrie: „Avea darul rar de a-i face pe toți, în mod spontan, mai serioși, mai umani, mai demni... În raporturile protocolare, ca și cele particulare, era de-o politeță descinsă de-a dreptul din Petronius. Era în Rebrenu o căldură...”

Mihail Sorbul – „Rebrenu a fost un scriitor cu o stea” (în Tribuna, nr. 48, 1965: „L-a ajutat și părul său alb, prematur, care însemna

noroc, mai ales că în noaptea nașterii sale căzuse o ploaie de stele, am văzut prin instinct în Rebrenu un învingător.” (în G. L. nr. 36, 1964).

O privire amplă asupra lui Rebrenu cu referiri pertinente o întâlnim în volumul lui L. Raicu (vezi *Liviu Rebrenu – eseu*), unde se trec în revistă aspecte ale personalității acestuia folosindu-se și cele spuse de Rebrenu despre el însuși. Rebrenu este cel care a înfrânt obstacole, „a pipăit cu propriile simțuri pragurile incomode și toate articulațiile vieții.” (Cf. Dan Petrașincu, *Lângă Liviu Rebrenu, în ziua celor 50 de ani*, Viața literară, nr. din 15 dec. 1935-1 ian. 1936). E un temperament independent, vulcanic, asceza muncii de noapte. Nu e fire de boem, doar accidental e gospodar, „îmi place să am casă ca oamenii, și să am biblioteca mea.” Tot el mărturisește: „Ziua orice mă distrează. Un fruct ce atâră într-un pom, un pisol care stă la soare, orice lucru ce-mi amintește că există și fac parte din mediul înconjurător.” Alte caracteristici ale lui Rebrenu definite de L. Raicu: om de voință, caracter dârz, om norocos, disciplină a muncii, tenacitate, constructor și tehnician al randamentului maxim, a lucrului zilnic, degajat, spirit de treabă, stil de muncă și, nu în ultimul rând, „așteptare și răbdare.”

Iacob Naros

Cronica**NEPOTUL DIN ITALIA
de Icu Crăciun**

Cea mai recentă carte a scriitorului măierean, Icu Crăciun, este un volum de povestiri vesele, pline de umor, anecdote, chiar și o fabulă (de factură modernă), de mare agrement livresc, ușor de lecturat de unul singur sau de mai mulți împreună de bună dispoziție pentru crearea unei stări de bine, dar și cu învățături de minte și motive de reflecție asupra lucrurilor și stărilor actuale sau ale celor din trecutul apropiat.

Volumul în sine conține doar 14 bucăți literare a 100 de pagini, intitulat „Nepotul din

Italia”, publicat la Editura PIM, Iași, 2020.

Prin publicarea acestei cărți, cred că scriitorul a dorit să se exerseze pe coarda umoristică a prozei sale. După publicarea mai multor romane dramatice, abordând teme grave ale societății românești actuale: prostituția, emigrația în străinătate, destrămarea familiei tradiționale, pierderea locului de muncă și a dragostei de pământ, odată cu cooperativizarea agriculturii, șomajul și pauperizarea pentru ca să culmineze creația sa românească, capodopera „Când vor înflori mălinii”, de până acum.

Întregul volum este impregnat de întâmplări nostime sau insolite, cu personaje simpatice, bine conturate sau caracterizate. Personaje pe care le îndrăgești și față de care încerci un sentiment de îngăduință, nu de respingere, chiar și atunci când sunt naivi sau creduli, fraieriți, alegându-te în final cu multă satisfacție, dar și cu concluzii utile privind viața.

Icu Crăciun este nu numai un povestitor cu har al unor întâmplări nostime, dar și un colecționar de cuvinte și expresii spumoase, probabil cu gând de a le valorifica în viitoarele sale creații literare. El și-a dezvoltat talentul literar de la prima parodie până la ultima carte. Astfel, „Agenția de Alungare a Spiritelor Negative” ne duce cu gândul la anecdota avocătească: „- Alo, domnule avocat, pot să vă pun o întrebare? - Sigur că da, întrebarea îi gratuită, răspunsul îi pe bani”. Tot așa funcționa și Agenția de mai sus pe bani grei, iar naivi se găseau cu duimul la tot felul de hibe sau boli închipuite. Solicitanții descriși de autor și bolile invocate de ei sunt de mare haz.

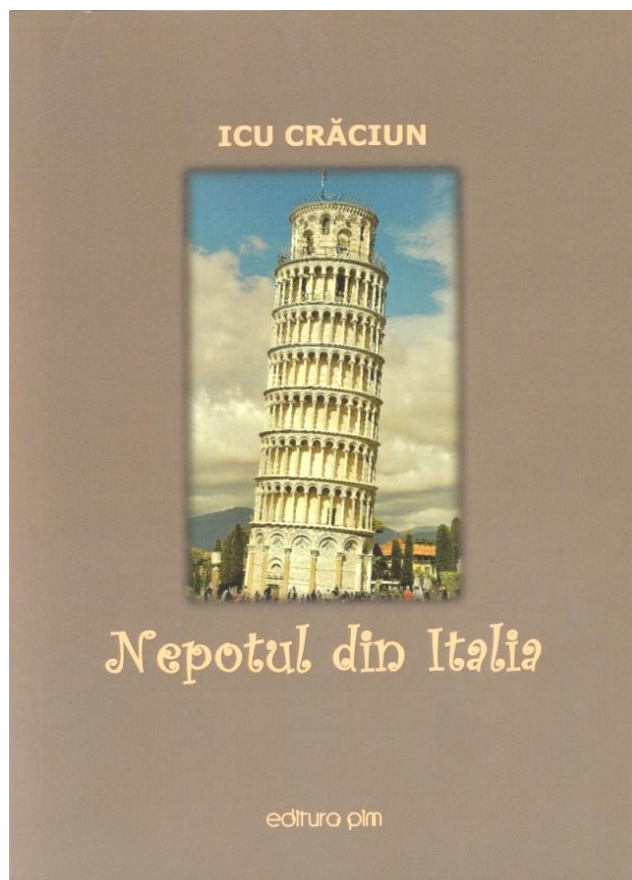
Portretizarea personajelor din schiță este deosebit de verosimilă mai ales a masculului care lecuiește nevestele bărbaților impotenți („bărbatul cel viguros”, p.11).

„Antena vopsită” sau naivitatea cetățeanului român cu televizor în casă care ar dori un televizor color, un program prelungit, că de mai multe posturi nu se putea vorbi în timpul lui Ceaușescu. Astfel, un proprietar de televizor în culori (lucru rar pe atunci) este nevoit să-și schimbe antena; întâmplător, a fost schimbată cu o jumătate de catarg pioneresc care era vopsit în tricolor. Vecina gureșă, bârfitoare și purtătoare de ștafetă este uimită când îl vede, o întrebă pe gazdă cum a procurat un astfel de aparat, la care soția îi arată antena vopsită. A fost suficient pentru ca să se instaleze o pădure de antene vopsite într-o sumedenie de culori în tot cartierul.

„Apa magică”; măierenii (autorul nu folosește numele localității) sunt vestiți prin câteva lucruri: au fost grăniceri (cu statut de țărani liberi) destoinici și buni luptători pentru apărarea granițelor - mândri de destoinicia lor -, harnici și mici de statură, de aici li se atrage porecla de coțobrei. Au deținut recordul național la natalitate aproape două decenii. Mai nou, un primar destoinic a adus din Furcitură până la Podul Țiganilor un fel de apă plată (apă coloidală) pe seama căreia a început să se clădească o legendă. Prilej excelent pentru autor să ficționeze că apa ar produce aur, iar naivii să-l creadă.

(continuare în pag. 6)

Macavei Al. Macavei

Cronica**NEPOTUL DIN ITALIA**
de Icu Crăciun

(continuare din pag. 5)

„Cine rupe lozincile?"; latura umoristică a neamului românesc s-a manifestat de-a lungul timpului în bancuri, farse, anecdote reușite etc., chiar și atunci când Securitatea te băga la zdup până și pentru o vorbă nelalocul ei. Ca să nu mai vorbim de niște lozinci rupte și împreunate întâmplător cu rezultatul: „Trăiască URSS cel mult trei zile după secerat”. După această întâmplare, conducerea localității respective, plătită baban de statul comunist, n-a mai avut somn liniștit. Autorul era un handicapat care nu putea fi tras la răspundere juridică.

Și pe alte meleaguri din sistemul comunist au avut loc atitudini anticomuniste demne de luat în seamă. Bunăoară în Polonia, la un soclu cu statuia lui Lenin, au fost puse o pereche de cizme sparte cu inscripția: „Dă-te jos și pleacă acasă”. Poate că nu întâmplător cu un papă polonez și un președinte al Solidarității, Polonia a fost primul stat care s-a desprins din lagărul comunist.

„La bal” este o dulce evocare a perioadei de viață dintre adolescență și prima tinerețe, „când hormonii fierbeau în mine ca laptele într-o oală cu presiune” spune autorul. Faptic, personajului narațiunii în cauză i se aprind călcâiele în timpul dansului după o fată frumoasă și nurlie, care îi pătează cămașa cu lapte de mamă în timpul tangoului pentru că a născut de curând un băiețuș al cărui tată nu-l cunoaște cu exactitate nici mama copilului; lucru dezvăluit mai târziu de prietenii dansatorului înfocat. Din această narațiune se desprinde și o învățătură de minte pentru tineret: trebuie să fii atent nu numai în alegerea partenerului de dans, dar și a partenerului de viață.

Narațiunea „Cumnata” nu are nimic hazliu sau nostim, amuzant, cum sunt celelalte 13 dintr-un total de 14 ale cărții. Îi și firesc pentru că este circumscrisă temei morții, sfârșitul vieții omului. Or, taina morții n-o cunoaște nimeni. Ceea ce îi de reținut este că autorul cărții are o apetență deosebită, dovedită și în alte proze din trecut, de a reda cu o verosimilitate exemplară cum se instalează neputința în mădularele omului bătrân, cum se așteaptă sfârșitul, cum l-a înmormântat pe domnul Sandu. Mai rămânea să arate autorul că l-a înmormântat pe bătrîn în picioare cu pantofi de carton ca să rezulte legătura directă între acest personaj și protagonistul nuvelei „Pantofii” din volumul „Povestiri cu personaje dubioase” (Ed. Casa Cărții de Știință, Cluj-Napoca, 2011) al aceluiași autor, aici cu numele de Pavel Scuturici. Teoretic, îl omoară a doua oară în narațiunea respectivă. Practic, prototipul eroului trăiește bine mersi într-un sat din ținutul năsăudean. Numai că între ficțiune, ca artă, și realitate, ca document, nu se poate pune semnul egalității și nu pot fi confundate. Literatura este o artă, protagonistul, un tip alcătuit dintr-o mulțime de oameni cu trăsături similare. Pe când realitatea este ceea ce trăim aieva, nu ceea ce visăm sau ne închipuim.

„Nepotul din Italia” dă și titlul volumului. Trăinel și Olimpia, el funcționar la Fondul Forestier, trăiesc tihnit în timpul lui

Ceaușescu, mai puțin tihnit după Revoluție când el se pensionează, iar ea rămâne tot casnică. Au adus pe lume o Olimpie mică, Piuța. O fată voinică, cu liceu fără bacalaureat, căreia părinții nu au reușit să-i procure o slujbă pe măsura pretențiilor părintești, de aceea a plecat în Italia. După mai multe încercări infructuase, se mărită cu un macaronar (pirpiriu, chel, cu un răs pițigăiat, dar bun consumator de țuică de prună). Împreună cu româncă, l-au făcut pe Giacomo Manganelli. Soacra lui Trăinel, bunica copilului, vecinii, nu se obișnuiesc cu acest nume. În ciuda evidenței și a numelui și trăsăturile copilului, cei ai casei susțin că sunt prâsnic românești. Numele, trăsăturile, susținerile caraghioase ale personajelor din narațiune sunt îngroșate de autor până în vecinătatea caricaturii.

„Întunericul”; această bucată literară face pereche cu cea intitulată „La bal”, având ca temă dragostea juvenilă, imprudentă și pătimașă, pândită de tot felul de capcane, de care un tânăr neexperimentat se poate împiedica pentru ca apoi să regrete toată viața faptele săvârșite. În prima, este vorba de o lăuză, în aceasta de o chioară care, în mod normal, nu pot fi partenere de viață lungă și fericită pentru niște tineri care abia au trecut pragul maturității (18 ani).

Alte două povestiri asemănătoare sunt: „Stahanovistul” și „Stalin”, circumscrise perioadei comuniste când depășirea planului cincinal (în patru ani și jumătate !?), a întrecerilor socialiste erau mai importante decât sănătatea omului, a populației active etc. Autorul pedalează pe latura umoristică a fibrei descărăte a poporului român, nesecate chiar și în vremuri grele. Scriitorul ne prezintă un conducător de comună hâtru care vorbește la telefon „direct” cu Stalin, de față cu consătenii pentru a-i intimida să semneze contractele impuse. Greu de văzut și de auzit așa ceva, ușor de crezut de naivi.

Omul partidului, Petrinjel, ajuns primar de la statutul de caimăn, semianalfabet, îi silea pe consăteni să contracteze anual câte un porc la stat, interpretând farsa cu legătura telefonică (directă) cu Stalin, până când un consătean se angajează că predă 4 (patru) porci cu condiția să-l ajute primarul să-i prindă pentru că erau porci-mistreți, care îi făceau prăpăd în păpușoi. De atunci înainte aura lui Petrinjel a apus.

Literatura universală conține mult umor întâmplător. Surse inepuizabile de umor întâmplător cred că se datorează încurcăturilor de limbă și de limbi diferite. Primele provin din necunoașterea deplină a sensurilor cuvintelor folosite de vorbitori. Celelalte provin din expresii și sintagme ale căror sunete se aseamănă între ele dar provin din limbi diferite cu sensuri diametral opuse a ceea ce crede sau aude vorbitorul. Așa se petrec lucrurile cu sârmanul Dorel din narațiunea „Limbile străine”, care, de pe băncile școlii generale, când i s-a predat limba rusă (scolco tebe let = câți ani ai?, în loc de „scoli că te belesc”, cum își închipuia sârmanul Dorel) până ce a ajuns la lucru în străinătate (Spania cu *Mas tranquilo, amigos* = lăsați-o mai moale, în loc de *trageți iar chiulul*.) n-a priceput nimic din ce

vor străinii să comunice, de aceea și-a luat traista în băț și s-a întors în România unde și cu animalele din bățatură reușește să se înțeleagă mai bine.

În textul „Toată lumea zâmbește” se comentează patru poze cu multă finețe și aplicare psihologică în caracterizarea personajelor din respectivele fotografii. Autorul mai are o veche narațiune pe aceeași temă. Numai că, dacă atunci fotografia și personajele erau prezentate în două culori (alb-negru), acum, autorul le prezintă în șapte culori, culorile spectrului solar.

Ultimele două narațiuni ale cărții sunt „Dilema sau Cum să scapi de rozătoare” și „Material chinezesc” sunt de tot hazul. Prima este mai mult o fabulă, fie ea de factură modernă. Autorul cărții îl pune pe șobolan sau șoarecele din povestire să aleagă pentru digestie între cârnat sau cașcaval, fără a observa lama, care în perioada fluctuației și pendulării capului își taie beregata. Fabula se aseamănă cu celebrul măgar a lui Buridan, rămas flămând și indecis între ovăz și apă. Așa ceva nu se poate petrece numai în lumea animalelor.

Ultima narațiune este aproape în întregime o anecdotă:

În incidența dintre un primar și un grup de crescători de animale seamănă uimitor de mult cu bătaia dintre doi oameni, din care unul iese șifonat rău. Dar, la poliție, nu reclamă loviturile primite, ci faptul că i-a fost rupt gulerul cămășii. Un martor ocular, în loc să spună cum s-au lovit de erau hainele rupte, declară că hainele sunt rupte din cauza materialului slab de proveniență chinezească.

La sfârșitul lecturii acestei cărți, reții câteva idei și ești impresionat de câteva sentimente sau stări sufletești. În primul rând constați că toate cele 14 narațiuni au aer de anecdotă. Apoi, sunt trei, din cele 14 narațiuni, cu elemente de fantastic: „Bărbatul cel viguros” din prima narațiune care are darul de a lecui femeii avea „copite de cal în loc de pantofi și mâini mult mai păroase decât ale altor bărbați” (p. 12), „Un abur alb, ciudat, străveziu, de ceață ireală, cu miros de parfum defunct, se muta de la o antenă la alta, tresărind ca o nălucă spasmodică” (p. 16) din „Antena vopsită”, pentru ca în „Toată lumea zâmbește”, analizând chipurile din fotografii, autorul să repereze și „chipul unui țap zâmbăreț” (p. 81). Poate că este o influență a literaturii sud-americane, noi susținem că este o notă de originalitate a prozei autorului prin apelare la elementul fantastic.

Am observat de mai mult timp că scriitorul măierean, Icu Crăciun, este un culegător, colecționar și amator de cuvinte și expresii deosebite, multe neașe, întâmplări aparte, multe nostime, simpatice sau dramatice, fapte inedite, dar și insolite. Poate cu un anumit tâlc sau rost.

Prin această recentă carte pe care a publicat-o (cu har și haz, cum spune un comentator) și-a îmbogățit panoplia bibliografică, dar și zestrea patrimonial-cultural-literară a satului unde s-a născut și căruia îi face cinste prin creațiile sale.

Istorie**Biserici de lemn dispărute de pe Valea Rodnei**

Arealul geografic, ce în documente și în limbajul uzual este denumit Valea Rodnei, se referă la cursul superior al Someșului Mare, zonă delimitată de munții Rodnei la nord-est și munții Bârgăului la sud-est, până la valea Țibleșului, inclusiv, un afluent al acestui râu. Numele văii vine, fără îndoială, de la cea mai veche și importantă așezare de aici, Rodna, atestată documentar la 1235 când, în cronicile rusești, se povestește despre călătoria Ducelui de Haliciu spre Ungaria care a venit pe drumul ce duce spre culmile Borsuc la minele din Rodna¹.

În 1245, regele Bela al IV-lea „însărcinează pe comitele Săcuilor să ocupe teritoriul comunelor din Valea Rodnei și să le administreze după drepturile și imunitățile, pe care le-a avut acest ținut din vechime, iar din venituri să dea la tezaurul reginei anual 130 de mărci în aur”². Cu această ocazie mai sunt menționate, pe lângă Rodna, comunele: Sanct Gurgh (Sângeorz-Băi), Rebra, Nyirmezeu (Feldru), Naszod (Năsăud), Salva, Cseh (Telciu), Macold (Mocod), Zagra³. În 1475 regele Matias a anexat așezările de pe Valea Rodnei orașului Bistrița, în „Vallis Valahais” fiind amintite și comunele Hordou, Bichigiu și Runc. În 1548 este pomenită comuna Poieni, în 1552 Ilva (Mică), iar în 1603 sunt atestate comunele Găureni, Suplai, Vărarea și Leșu. Aceste așezări, împreună cu cele de pe valea Bârgăului și două localități de pe valea Șieului, Nușfalău și Sântioana, au format districtul românesc ce în documente apare sub denumirea de „Pertinentia Valahalas”, „Depertinentia Valahica” sau „Districtus Valahicus”, spre deosebire de „Districtus Saxonicus” format din așezările săsești⁴. Această organizare s-a sfârșit în 1763 când comunele din Valea Rodnei, alături de cele din Valea Șieului, au fost militarizate. Acestora li s-au mai adăugat alte localități, însumând 44 de comune, ce formau Regimentul II român de graniță. În Valea Rodnei au luat ființă, cu această ocazie, alte șase sate: Rodna Nouă (Șanț), Ilva Mare, Măgura-Ilvei, Sânosif (Poiana), Parva (Lunca Vinului) și Romuli (Strâmba)⁵.

Pe plan religios, până la Unirea cu Biserica Romei, aceste așezări au fost ortodoxe. În vremuri grele de restriște preoții români erau hirotoniți în Moldova, iar unii domni moldoveni au avut aici posesiuni. Ștefan cel Mare și Petru Rareș au deținut cetatea Ciceului, orașul Bistrița cu peste 50 de sate și Rodna cu 23 de sate⁶. Până în 1550 Episcopia Vadului era considerată ca aparținând Moldovei, jurisdicția ei cuprinzând și satele care erau feudele lui Petru Rareș⁷.

După unirea religioasă, înainte de înființarea Vicariatului Rodnei, în zonă a funcționat un protopopiat greco-catolic cu sediul la Năsăud ce aparținea de Episcopia

greco-catolică din Blaj, iar apoi de Episcopia Făgărașului. În anul 1853 s-a înființat Episcopia de Gherla, Vicariatul Rodnei fiind subordonat acesteia în cadrul Mitropoliei de Alba-Iulia și Făgăraș.

Documentele acestei instituții se păstrează la Arhivele Naționale Bistrița-Năsăud, în fondul Vicariatul Rodnei cu anii extremi 1812-1948. Este un fond bogat din punct de vedere documentar pentru cercetarea vieții religioase de pe Valea Rodnei. Se găsesc informații despre confesiunile locuitorilor, bisericile din localitate (construcții, reparații sau întrețineri), numiri de personal (preoți, cantori, învățători), școlile confesionale, circulare episcopale, situația financiară, acte statistice, corespondența dintre preoți și Vicariat, etc. De asemenea, tot referitor la surse, la arhivele din Bistrița se mai păstrează și oficiile parohiale ale fiecărei așezări ce aparținea de Vicariat, unde se găsesc date legate de fiecare parohie în parte. O sursă deosebit de importantă este fondul personal Anton Coșbuc. O parte a informațiilor adunate aici, cu precădere cele legate de istoricul comunei Leșu Ilvei, au fost publicate de autor în revista Arhiva Someșană însă se mai găsesc informații inedite care rețin atenția. Trebuie menționate și fondurile personale Virgil Șotropa și Iulian Marțian, cercetători care s-au dedicat studiului istoriei acestui spațiu, deși majoritatea textelor au fost deja publicate mai există informații care pot fi valorificate.

Primele mențiuni referitoare la arhitectura religioasă de lemn de pe Valea Rodnei apar în secolul XV, într-un document datat la 14 decembrie 1450, când sunt atestate capelele de lemn din Sângeorz, Maieru și Năsăud⁸. Este de înțeles că la începutul constituirii fiecărui sat se avea în vedere, în primul rând, edificarea lăcașului de închinare, încât putem aprecia că și celelalte așezări atestate în această perioadă au avut un asemenea lăcaș.

Pentru secolele XV-XVII documentele referitoare la aceste edificii sunt puține, chiar rarissime, fiind menționate uneori doar de tradiție. O parte dintre aceste biserici au fost distruse în timpul invaziei tătare din 1717, când au fost incendiate în această vale 8 biserici, majoritatea fiind de lemn⁹. Mijlocul secolului al XVIII-lea a fost marcat de mișcarea împotriva unirii condusă de călugărul Sofronie. Cu această ocazie multe biserici au fost închise, preoților interzicându-li-se să mai țină slujbe sau, în unele cazuri, au fost alungați chiar de către săteni. Pentru stabilizarea zonei a fost trimis generalul Bucow care a dat ordin ca toate mănăstirile de lemn să fie arse, iar cele de piatră să fie distruse¹⁰.

După militarizarea ținutului, pentru o mai bună organizare, mai multe sate ce aveau caracteristicile unor așezări de deal și munte au fost alinate la stradă. De asemenea au fost aduse în localitate și câteva biserici de mănăstiri sau chiar biserici parohiale, considerându-se că fiind situate mai departe de sat erau bune ascunzători pentru hoți și fugari. Prin patenta de

toleranță din 1781 dată de Împăratul Iosif al II-lea și patenta de unire din 1782 s-au atenuat tulburările religioase, constituindu-se un mediu prielnic pentru edificarea de biserici și, drept urmare, de la începutul secolului XIX bisericile de lemn încep să fie înlocuite cu edificii mai trainice, de piatră¹¹.

[...]

La **Maieru**, în secolul XVI, exista o biserică de lemn situată pe partea stângă a Văii Caselor care probabil a fost renovată sau zgrăvită în preajma anului 1650 de un „meșter bun de aici, anume zugrav” locuitor al satului pe care judele și bătrânii îl recomandă birăului din Bistrița.

În anul 1717 cele două biserici au fost incendiate de tătari, dar au fost reconstruite așa după cum ne dezvăluie ancheta din 1761 când „sătenii declară în fața comisarilor și a protopopului Lupul Naszodi, că cele două biserici vechi din sat au fost nimicite de tătari, iar sătenii le-au clădit din nou, însă nu în același timp, pentru aceea le numesc pe una biserică veche, iar pe cealaltă nouă”.

Ștefan Buzilă în „Monografia comunei Sânosif sau Poiana”, presupune că imediat după invazia tătară măierenii au construit o singură biserică, așa cum nota în Matriculă preotul Teodor Bob: „după ce umblat tătarele în cursul anului 1717. Într-acest an au fost tătarii în țara aceasta și după aceea s-a făcut biserică”, iar după alte însemnări din același document, cea de-a doua biserică de lemn s-a ridicat după anul 1770. Așadar, una din cele două biserici care sunt amintite în interogatoriul din 1761 s-ar putea referi fie la biserică mănăstirii din Valea Popii, fie la biserică din Podirei, din satul Poiana, știindu-se că această așezare a luat ființă prin extinderea comunei Maieru.

În 1817 a fost ridicată biserică de zid cu hramul „Sfânta Paraschiva” ce înlocuia probabil una din bisericile de lemn. Noul lăcaș păstrează mai multe icoane ce provin de la bisericile anterioare și anume: două epitafuri *Punerea în mormânt* și *Învierea* dateate la 1783, unul dintre ele purtând semnătura „zugrav Toaderi”¹², identificat ca fiind pictorul Teodor Gherleanu¹³. Pictorului Tudor Zugravu îi sunt atribuite un grup de icoane pe lemn: trei icoane reprezentând *Deisis*, o icoană a *Sfântului Nicolae* și friza apostolilor cu Isus în mijloc ce provin de la un iconostas¹⁴ (Fig.1). Tot de la un iconostas se mai păstrează *Încoronarea Maicii Domnului* (Fig.2) și ușile împărătești (Fig.3). Gheorghe Mândrescu mai identifica două icoane pe sticlă, una reprezentând pe *Sfântul Gheorghe*, datată la 1806 și cealaltă reprezentând pe *Isus Pantocrator*¹⁵.

(continuare în pag. 8)

Elisabeta Scurtu

¹ Pompei Boca, *Vechimea documentară a localităților din județul Bistrița-Năsăud, secolele XII-XIV*, în *File de Istorie*, Bistrița, 1971, p. 88. Suciuc Coriolan, *Dicționarul localităților din Transilvania*, vol. II, p. 81.

² Pompei Boca, *op.cit.*, p. 90.

³ *Ibidem*.

⁴ Virgil Șotropa, *Districtul Năsăudului*, în *Arhiva Someșană*, în continuare AS, Năsăud, 1924, nr.1, p. 6.

⁵ Virgil Șotropa, *op.cit.*, p. 7.

⁶ Mircea Păcurariu, *Istoria Bisericii Românești din Transilvania, Banat, Crișana și Maramureș până în 1918*, Cluj-Napoca, 1992, p. 136.

⁷ *Ibidem*, pp. 136-137.

⁸ Ștefan Meteș, *Istoria Bisericii și a vieții religioase a românilor din Transilvania și Ungaria*, Vol. I, Editura Librăriei Arhidiecezane, Sibiu, 1935, p. 150, nota 2.

⁹ Virgil Șotropa, *Tătarii în Valea Rodnei*, în AS, Năsăud, 1940, nr 28, p. 40.

¹⁰ Ștefan Meteș, *Mănăstirile românești din Transilvania și Ungaria*, Sibiu, 1936, p. LXXVII.

¹¹ Gheorghe Mândrescu, *Biserici de lemn din Țara Năsăudului și Ținutul Bistriței*, în *Monumente istorice și de artă religioasă din Arhiepiscopia Vadului, Feleacului și Clujului*, Editată de Arhiepiscopia Ortodoxă Română a Vadului, Feleacului și Clujului, Cluj-Napoca, 1982, p. 163.

¹² Gheorghe Mândrescu, *op.cit.*, p.167.

¹³ Marius Porumb, *Dicționar de pictură veche românească din Transilvania sec. XIII-XVIII*, Editura Academiei Române, București, 1998, pP. 216-217.

¹⁴ Gheorghe Mândrescu, *op.cit.*, p. 167.

¹⁵ *Ibidem*.

Istorie

Biserici de lemn dispărute de pe Valea Rodnei

(continuare din pag. 7)

În anul 1843, „Reprezentăția peste parohiile unite din Vicariatul Rodnei Vechi” amintea că exista în localitate o biserică de

Paraschiva¹⁶. Este de înțeles că biserica de lemn, edificiu de dimensiuni modeste, la un moment dat a devenit neîncăpătoare așa cum scria la 28 februarie 1853 parohul din Maieru,

Ioan Itangia, Vicariatului din Valea Rodnei despre cum au decurs slujbele la Praznicul din 27 februarie: „poporarii, cea mai mare mulțime, au fost la biserică, așa încât într-o jumătate au trebuit, pentru micimea bisericii, a sta pe afară și a asculta Sfintele rugăciuni”¹⁷. În 1873 credincioșii, pe cheltuiala grofului Dominic Zichy, au edificat biserica de zid cu hramul „Sfântul Ștefan”. Aici se află un alt epitaf datorat lui Toader Zugrav, datat tot la 1783¹⁸. Despre soarta bisericilor de lemn nu mai avem nici o știre¹⁹.

Tradiția păstrează amintirea unei mănăstiri ce exista pe „locul Bobenilor de azi”²⁰ care a fost arsă de tătari împreună cu biserica. Din

această mănăstire a rămas un Minei găsit în biserica veche, care era folosit pentru învățătura slujitorilor: „Această carte a fost folosită și la mănăstire aici pentru învățare diecilor într-ale slovei. Scris-am eu popa Lapuș, din Maieru, la 1683”²¹.

[...]

(Aceste fragmente fac parte dintr-un studiu mai amplu, cu același titlu, publicat în *Revista Bistriței XXVII/2013*, Editura Accent, Cluj-Napoca, 2013 (pp. 187 – 210) și preluate de noi cu acordul autoarei)

Elisabeta Scurtu

¹⁶ ANBN, *Fond Prototopiatul Ortodox român Bistrița*, dosar 212, filele 6-7.

¹⁷ ANBN, *Vicariatul Rodnei*, Pachetul V, actul 60, fila 37.

¹⁸ Gheorghe Mândrescu, *op.cit.*, p. 167.

¹⁹ *Șematism Eparhia de Cluj-Gherla 1947* ne duce în eroare referitor la bisericile din Maieru. Acesta menționează că e o „biserică de lemn edificată în 1835, renovată în 1911, în stare mijlocie. Poartă hramul Cuvioasei Paraschiva. Altă biserică de zid, edificată în 1873, renovată în 1911”. (*Șematism*, 1947, p. 309) Confuzia s-a ivit de la biserica de peste apă, biserică de zid, dar cu turnul de lemn!

²⁰ M. Mălin, *Contribuții la monografia comunei Maieru, Năsăud, Însemnări pe răbojul vremii*, Cluj, Tipografia Românul, 1936, p. 19.

²¹ ANBN, *Fond Anton Coșbuc*, dosar 12, fila 232.

Fig.1 Friza apostolilor, biserica Maieru.

Fig.2 Încoronarea Maicii Domnului.

Fig.3 Uși împărătești.

piatră și una de lemn cu hramul „Sfânta

a fost arsă de tătari împreună cu biserica. Din

Fulgurații

No(ta)țițe de martie

NORD!

Tact ornitho, tropăi bărbunc din membrele inferioare, bat din palme cu mânuși de-nfrigare! Dirijez căldură spre tălpi, dinspre buzunare! Semnale morse! Bippp! ... --- ... ---! Zipp! Un țoi îmi ține hangu! În ploplul înmugurat un botgros ciocăne la triangu! O ghionoaie cenușie flifluie, pe ce lume și vreme-i nu mai știe! Ciocănitari pestrițe bat darabana pe crengi solzoase de lariță bătrână. Pițigoși neserioși își țucăie perechile pe ramuri de tei. Pe țambalul unui stângen din surcele de fag bombănesc cu două ciocănele înrășinate de brăduț un cântișel înghețat și dărdâit: "Vine, vinheee, brrr, primăvaharaaa!"

SUD!

M-am atristat rău! Dar m-am și înveselit, când am văzut de câte bunătați aveți parte! De mine-s departe! Nici-o coadă de graur, nici-un

son de ciocărlie. Văzduhul îi surd, ceru-i împăclit. Ninge bine viscolit. Pițigoși ghiduși, verdoaice, cocoșari, gaițe, vrăbiuțe, ciori, corbi. Pe crengi îmbătrânite de măr, presurile țipăie în ciorchine galben. Să răscolesc prin cele arhive ornitho, ca să văd cât trebuie să mai am răbdare! La noi bucuriile cu aripi vin pe la sfârșit de marte! Ca să ne mai încălzim mai adăugăm câte-o "japsă" de vin și vreascuri de măr pe jar. Încerc să-mi aduc aminte cât îs de ducuşit! P-ici doar coțoflendre! Cine vine să-mi șteargă supărăciunea? Nimenea?

Temeee cu notatițe! Căutați voi!

(11 martie)

Apă tare, apă moale...

Amiază, câtă lumină, cariatide de gheață scânteietoare la streășină, rafale scurte și reci, omăt gros, câte-un petecuț de pământ veșted, cât fundu' cățelului: o ghionoaie verde, una sură, câteva bălțate, doi-trei cocoșari, la fel mugurari, sticleți așijderea, gaițe, coțofene, ciori, doi corbi, pițigoși bătauși, un scorțar agitat

în căutare de spațiu locativ, multe presuri, o droaie de gânduri. Mi-am scos antena din urechea stângă. Nimic! Câteva fire verzi de sănzâiene sub un funderei de clăie, cazemate de furnici după bombardamente, cochilii goale de melci, pere pădurețe îmbucățite și zbărcite, scăpate din clonțul gaiței ori ciocănitarii, insecte mărunte și "bumbac" de păianjen sub doaga unui putregai de răcită, de care m-am împiedicat când am plonjat peste gardul aplecat și ascuns sub zăpadă! Fratele Gavrilaşa a tăiat unghiile merilor care-au lăstărit prea mult, așa că am luat un subraț de vreascuri și le-am adus în foc, pentru înfierbântat un funderei de apă tare la gâtlejul uscat și-o vidără de apă moale la picioarele reci!

Dex:

funderei = 1. așternut din crengi, frunze și alte materiale așezat sub clăie pentru a împiedica mucegăirea fânului; 2. cantitate de lichid rămasă pe fundul unui vas!

(9 martie)

Ilie Hoza

Redactor-șef: ICU CRĂCIUN
 Redactori: Viluț Cărbune, Ilie Hoza, Macavei Al. Macavei, Iacob Naroș, Mircea Prahase, Alexandru Rațiu, dr. Lazăr Ureche, Liviu Ursa, Viorel-Daniel Partene.
 Acest număr apare cu sprijinul financiar al Primăriei Maieru.
 Corespondenți externi: Damaschin Pop Buia (Germania), Alex Pop (SUA)
 Precizare: Responsabilitatea materialelor publicate aparține în exclusivitate autorilor.
 Adresa redacției: Muzeul Cuibul visurilor Maieru, județul BISTRIȚA-NĂSĂUD
 Machetare: Viorel-Daniel Partene
 E-mail: icu_craciun@yahoo.com
 Tehnoredactare computerizată și tipar: REVOX INTERNATIONAL PROD SRL, Bistrița,
 Str. Gen. Grigore Bălan, nr. 25, tel: 0263 231 341 ISSN 1224 - 643